

ERZİNCAN'DA KADIN VE SAĞLIK HAKKI PROJESİ

Bizler Katre Kadın Danışma ve Dayanışma Derneği olarak Ocak 2019 yılından bu yana kadın, çocuk ve LGBTİ+ alanında toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlamaya yönelik feminist perspektifle çalışmalar yürüten hak temelli savunuculuk faaliyetleri gerçekleştiren bir sivil toplum örgütüyüz. Dil, din, inanç, ırk, renk, cinsiyet, ulus, sınıf, statü, siyasal düşünce, yaş konusunda ayırım gözetmeksizin, hedef kitemiz olan kadınlar, çocuklar ve LGBTİ+'ların eşit bir yaşam sürdürebilmeleri için bu alanda gönüllü olan ve bizzat sahada çalışan, başvuru alan bir sivil toplum kuruluşuyuz.

Katre Kadın Danışma ve Dayanışma Derneği olarak kadın, çocuk ve LGBTİ+'ların şiddetle mücadelede güçlendirilmesini, korunmasını, ulusal ve uluslararası yasal hak, düzenleme ve anlaşmaların daha etkin uygulanmasını sağlamak amacıyla çalışmalar yürütmekteyiz. Her türlü ayrımcılığa ve şiddete uğrayan, yaşadığı şiddeti fark eden kadın, çocuk ve LGBTİ+'lara da(ya)nışma merkezimizde hukuki, sosyal, psikolojik destek sağlamaktayız. Bu amaçla hedef kitemiz yararına barınma, sağlık, eğitim, istihdam, hukuki, sosyal ve kültürel her türlü koruma mekanizmalarını oluşturmak ve başvuru merkezlerinin açılmasına katkı sağlamak için savunuculuk yapan, proje yürüten ve katılımcı yaklaşımlarla iletişim ağları oluşturan bir örgütüz.

Bu hedefler doğrultusunda eşitlikçi bir yaklaşım ile başvuru almakta, saha ve atölye çalışmaları yapmaktayız. Yaklaşık beş yıldır aldığımız başvurular sonucunda kadın, çocuk ve LGBTİ+'lar ile kurduğumuz iletişim ile bize güvendiklerini ve giderek güçlendiğimizi gözlemledik. Gerek yüz yüze, gerekse telefonla aldığımız başvuruların artması sebebiyle da(ya)nışma merkezimizin sürdürülebilirliğini ve kurumsal kapasitesini geliştirmek amacıyla projeler kapsamında çalışmalar yürütmekteyiz. Aldığımız destekler ile hayata geçirdiğimiz projeler sayesinde derneğin faaliyetlerinin ve etkin çalışma alanının devam etmesini sağlayan birçok çalışma gerçekleştirdik.

“Erzincan'da Kadın ve Sağlık Hakkı” Projesi, Sivil Toplum için Destek Vakfı ve Turkey Mozaik Foundation işbirliğiyle kurulan Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Fonu 2021 dönemi kapsamında sağlanan hibe desteği ile hayata geçirdiğimiz bir proje oldu. Proje kapsamında hedeflediğimiz üreme sağlığı ve cinsel sağlık konularında kadınların bilgi ve farkındalıklarını artırmak, toplumsal kalıp yargıların kadınlara dayattığı cinsiyet rollerini yıkmak ve sağlık hizmetlerine erişimin temel bir hak olarak kadınlar için kolaylaştırıcılığını sağlamak amacıyla

eğitici eğitimleri vermeye başladık. Aldığımız eğitici eğitimleri ve kadınlarla yaptığımız toplantılar sonucunda yaklaşık bir yıldır yürüttüğümüz bu çalışmanın tamamlanması ile birlikte Erzincan’da Kadın ve Sağlık Hakkı Projesi kapsamında hazırlanan **“Bu rapor, Sivil Toplum için Destek Vakfı ve Turkey Mozaik Foundation işbirliğiyle hayata geçirilen Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Fonu desteğiyle hazırlanmıştır. İçeriğinden yalnızca Katre Kadın Danışma ve Dayanışma Derneği sorumlu olup, herhangi bir şekilde destekçi kurumların görüşlerini yansıtmamaktadır.”**

Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Fonu desteği ile yürüttüğümüz bu projenin çıktıları ve projenin devam ettiği süreçteki değerlendirmesi faaliyet takvimine uygun bir şekilde aşağıda raporlaştırılmıştır.

Erzincan’da Kadın ve Sağlık Hakkı Projesi kapsamında sözleşmenin imzalanması ile birlikte 2 Temmuz 2021 tarihinde hayata geçirdiğimiz bu projenin tanıtım çalışmaları için üye ve gönüllüler ile toplantı düzenlendi. Projenin içeriğinin tanıtımı ve bilgilendirmesi için eğitim verecek kurum ve kişilerle iletişime geçildi. Sağlıkta Genç Yaklaşımlar Derneği ile şartlarımızın uyması üzerine 19 Ağustos 2021- 4 Eylül 2021 tarihleri arasında 8 kadının katılımı ile online olarak 6 atölye çalışması yapılarak eğitici eğitimleri gerçekleştirildi. Eğitimin ana başlıkları cinsellik ve beden, onay, istenmeyen ve/veya riskli gebeliklerin önlenmesi, cinsel yolla aktarılan enfeksiyonlar, kondom, haklar ve savunuculuk ve son oturum uygulamalar şeklinde konular belirlendi.

Eğitimlerin tamamlanması ile birlikte sahada çalışacak kişiler belirlendi ve mahalle çalışmalarına başlanarak hane ziyaretleri yapıldı. Projenin tanıtımı ve sosyal medya hesapları üzerinden duyurusu tamamlandı. Bu süre zarfında projede belirttiğimiz Kavakyolu mahallesinde proje tanıtımı ve hane ziyaretlerini tamamladık. Tanıtım ve duyuru çalışmalarına 06.09.2021 ile 15.09.2021 tarihleri arasında haftada iki gün hane ziyaretleri yaparak başladık. Kavakyolu mahallesinde iki grup halinde görüştüğümüz kadınlar ile 18.09.2021 ile 04.12.2021 tarihleri arasında mahalledeki bir kafede toplanarak 12 hafta boyunca 10 kişilik ilk kadın grubu ile toplantılarımızı gerçekleştirdik. İkinci 10 kişilik kadın grubu ile 21.09.2021 ile 07.12.2021 tarihleri arasında dernek binamızda 12 hafta boyunca gerçekleştirdik. Kavakyolu mahallesinde toplamda 20 kadınla toplantı yaparak çalışmalarımızın Kavakyolu ayağını tamamladık.

Aralık ayının ikinci haftasında İzzetpaşa mahallesindeki çalışmalarımıza başlayarak 12 Aralık- 16 Şubat tarihleri arasında 10 kişilik ilk grupta haftada iki gün görüşerek 24 Şubat- 3 Mayıs tarih aralığında ise ikinci 10 kişilik kadın grubu ile toplantılar yapıldı. Bu toplantılar kimi zaman bir gönüllümüzün evinde kimi zaman da dernek binamızda kadınların katılımı ile gerçekleşti.

Projenin hayata geçirilmesi ile birlikte sosyal medyadan ve reklamdan gören kadınlar böyle bir eğitimin verilmesi ile ilgili geri dönüşlerde bulundular. Konunun önemli ve gerekliliği açısından genç kadınların yoğun ilgisi oldu.

Yaptığımız bilgilendirme toplantıları ile hedef kitlemizde cinsel sağlık ve üreme sağlığı ile ilgili konularda bilgi paylaşımı yapılarak farkındalık düzeyini artırıcı içerikler paylaşılmıştır. Proje ile kurumumuz gönüllüleri ve çalışanlarının cinsel sağlık ve üreme sağlığı ile ilgili eğitim verme kapasiteleri geliştirilmiştir. Kurum olarak ilk defa cinsel sağlık ve üreme sağlığı ile ilgili eğitimler vermeye bu proje ile başladık. Eğitici eğitimi alan proje ekibimiz bu projeden sonra da aldığı eğitimleri kadınlara vermeye devam edecektir. Dernek olarak aldığımız şiddet başvurularında cinsel sağlık ve üreme sağlığı ile ilgili kadınlardan destek talebi, soru geldiğinde yeterli bir şekilde destek olarak, gerektiğinde ilgili kurum ve kuruluşlara yönlendirme yapılmıştır. Daha önce kurumda bu konu ile ilgili yeterli bilgi sahibi olan kimse yoktu bu noktada bilgi eksikliğimizi gidermiş olduk. Çalışmamızın kitleye yönelik ayrıntılı bilgi aktarımını aşağıda yer alan konu başlıklarına ve içeriklere bağlı olarak sıralayacak olursak hedef kitemize;

- kadın ve erkek cinsel/üreme organları
- cinsellik, haz, onay
- adet döngüsü,
- üreme organlarının hijyeni,
- gebeliğin oluşumu,
- aile planlaması,
- kadınlara ait ve erkeklere ait gebeliği önleyici yöntemler, yöntem seçimi,
- istenmeyen gebelikler hakkında yasal bilgilendirmeler,
- regl döneminde yaşanan gerginlikler,
- cinsel yolla bulaşan enfeksiyonlar, idrar yolları enfeksiyonları,
- rahim ağzı ve meme kanseri, kendi kendine meme muayenesi
- menopoz ile ilgili bilgilendirmeler yapılmıştır.

Bu toplantılardan önce kadınlar cinsellik ve üreme sağlığı konularında kendilerini geri çektiklerini, korktuklarını ve kararsızlıkları olduğunu dile getirdiler. Bu eğitimler sonrasında korkularını yendiklerini ve öğrendikleri bilgileri çevrelerindeki kadınlara aktaracaklarını belirttiler. Bu konularda birçok eksikliğin olduğunu, bildikleri birçok şeyi aslında yanlış bildiklerini dile getirdiler.

Kendi bedenlerini keşfedip tanıdıklarını ve bedenleri ile barışık olmaları gerektiğini anladıklarını söylediler. 24 yaşında bir kadın katılımcı eğitimle ilgili geri bildirimlerini şöyle ifade etti; *“Biyolojik cinsiyeti belli eden organlarımızın bizi toplumda aşağı çekmediğini toplumda yer edinmem için bir araç olmadığını fark etmemi sağladı. Cinsel yaşam eşittir penetrasyon kuralını yıkmamı sağladı.”*

Toplantılarda bir kadın eşi tarafından maruz bırakıldığı cinsel ve psikolojik şiddeti şöyle dile getirdi. *“Eşimin artan cinsel istekleri ile baş edemedim, bu yüzden bir doktora gittim. Doktor ilaç verdi. Günde bir defa kendisinden gizli yemeğine içeceğine koyup veriyorum. Başka türlü nasıl baş edeceğimi bilemediğim için psikolojim bozulacak duruma geldi. Bu yüzden rahmimi aldırılmayı bile düşündüm aldırırsam belki bana karşı bu isteği bitmiş olur diye düşündüm. Eşim sürekli beni bu şekilde sıkmaya, isteklerine karşılık vermem de ısrar ettiği için doktora gitme gereği duydum.”*

Başka bir kadın ise 15 yaşına kadar regl olduğunu kimseye söylememiş ve bunun utanıp saklanılacak bir şey olarak görüldüğünü düşünerek annesi ve ailesine durumu anlatmamasını şöyle dile getirmektedir; *“Annem ya da aileden kimse bana regl olmak nedir anlatmadı. Ben hep kötü bir şeymiş gibi 15 yaşına kadar regl olduğumu ailemden sakladım. Çünkü annemler de görmemiş kimse anlatmamış, onlar da bana anlatmadı. Bir gün ped bulamayınca ablamdan istedim. Ablam bana şimdiye kadar neden söylemediğimi beni doktora götürmeyi bile düşündüklerini söyledi. O zamana kadar bana ne zaman sorsalar kötü bir şeymiş gibi olmuyorum diyordum. Bu yüzden ped alırken insan belli bir yaşa gelince bile sürekli bir kamufler etme, saklama göstermeme gibi bir refleks gösteriyor.”*

Toplumsal yargıların kadın üzerinde yarattığı baskının ne kadar açık ve net olduğunu bu deneyim paylaşımlarından da görüyoruz. Bilinçli ve sağlıklı bir cinsel hayatın ve üremenin ilk adımının bu gibi toplumsal yargıların sadece kadın üzerinde yarattığı baskı birçok kadını psikolojik ve ruhsal bunalımlara

sürüklemekte ve baş edilmez bir noktaya getirmektedir. Deneyim aktarımında bulunan her kadın için aynı sonucu çıkarabiliriz.

Toplantılarda gözlemlediğimiz bu durum aslında toplumun genel yapısında bu sorunu yaşayan kesimin sadece kadınlar ve kız çocukları olduğunu ve konuşulması, dile getirilmesi noktasında herkesin aynı sorundan dem vurduğu ve cinselliğin sadece erkek için bir ihtiyaçmış gibi görülüp kadını ve kadının isteklerini ikinci plana attığını göstermektedir. Var olan toplumsal cinsiyet kalıp yargıları kadını her alanda baskıların üreme sağlığı noktasında pek çok sorunu da beraberinde getirmektedir. Yeterli bilgiye sahip olmayan kişilerce sunulan tavsiyeler ve geleneksel yöntemler geçmişte de bugün de kadınlarda çeşitli sağlık sorunlarına sebebiyet vermektedir. Üreme sağlığı alanında aile sağlığı merkezleri, hastanelerde gebeliği önleyici yöntemlere ulaşılması ve tedarik etmesi zor olduğundan kadınlar çoğunlukla bu ihtiyaca cevap verecek başka bir alternatifle doğum kontrolünü ve gebeliği sonlandırıcı yöntemlere başvurmaktadır. Kadınlar genital bölge sağlığı hakkında da kulaktan dolma bilgilerle hijyen sağlamaktadırlar. Bunun sonucunda da idrar yolu enfeksiyonu ve çeşitli hastalıklar oluşmaktadır.

Kadınlar aile sağlığı merkezlerinden gerekli eğitim, bilgilendirme ve sağlık desteğini alamadıklarını dile getirmektedirler. Genç bir kadın toplantıda gebeliği önleyici yöntemlere ulaşamadığını şu sözlerle ifade etti. *“Önceden aile sağlığı merkezlerine gittiğimizde doğum kontrol haplarını ücretsiz veriyorlardı, şimdi vermiyorlar. Ücret ödeyerek alacak gücümüz olmadığından kullanamıyorum.”*

Toplantıda üç çocuk annesi bir kadın ise *“Gebe kalmak istemiyorum ancak gebeliği önleyici ilaç vs. gibi imkanlara ulaşamıyorum ve koruyuculuğuna güvenemiyorum. Eşim de sen korun, ben korunmam diyor”* dedi.

Korunma yöntemlerine kadınlar ulaşamamakta, birçok kadının doğum kontrol haplarının ücretini ödeyecek gücü yoktur. Ayrıca korunma yöntemlerinin sadece kadınlara dayatılıp bütün riskin kadının sorumluluğunda olduğu algısı erkeğin ya da partnerin en basit korunma yöntemini bile uygulamaktan geri durması ciddi bir bilgi ve deneyim eksikliğinin olduğunu göstermektedir.

Kadınlarda okuma yazma oranının düşük olması hatta içlerinde okuma yazma bilmeyenlerin genç yaşta evlenmek zorunda bırakılmaları olağan hale gelmiş durumdadır. Erken yaşta yapılan evliliklerde kadınların yaşadığı ilk gece korkusu, beden ve ruh sağlığı açısından tam bir iyilik halinin sağlanmamış

olması, bu korku ile birlikte olan çiftlerin bilinçsiz hareket etmesi, karşılıklı rızaya dayalı birliktelik yaşanmamasına sebep olmaktadır.

Bütün bu sorunlar karşısında şiddet ortamında olan kadınlar kendi sağlıkları ve en temel ihtiyaçlarını karşılamak için bile yeterli bilgiye, zamana ve maddi olanaklara ulaşamadıklarını şu şekilde dile getiriyorlar;

“Fiziksel şiddete maruz kalmasak bile yaşanan yoksulluk içinde mahalleden bir otobüse binip şehir merkezine gitmek oradan hastaneye gitmek çok zor.”

Özellikle dezavantajlı grupların maruz kaldığı ayrımcılık karşısında yine en çok etkilenen kadınlar ve çocuklar olarak yoksulluğun başka bir boyutunu nasıl yaşadıklarını şöyle ifade etmektedir. *“Mahallede bir çocuk parkının olmasını istiyoruz en azından çocukları bahane ederek dışarı çıkacak biraz olsun ev işlerinden uzaklaşmış olacağız. Çalışmak istersek iş bulamıyoruz sürekli ayrımcılığa (etnik, köken, cinsiyet, kültürel) uğruyoruz. En büyük sorunlarımızdan biri de yoksulluk, şehir merkezine gitmek istesek gidecek parayı bulamıyoruz.”*

Başka bir kadın yaşanan bunca sıkıntının, yükün sadece kadınlara yüklendiğini bunca sorun içerisinde kendi sağlıklarını düşünecek zamanın bile olmadığını şu sözlerle ifade etti. *“Çocuklarla ilgilenmekten evin sorumluluklarını yerine getirmekten kendi sağlığımızı ikinci hatta üçüncü plana atıyoruz. Erkekler çoğunlukla kendi ihtiyaçlarını karşılıyor ve kenara çekiliyorlar ama kimse kadına sen bunu istiyor musun ya da desteğe ihtiyacın var mı diye sormuyor. Çünkü bunlar kadının görevleriymiş gibi bakıyorlar. Bu yüzden hem sağlığımız için hem de kendi kişisel bakımımız için bile zaman ayıramıyoruz. Kalan zamanımızı çocukların bakımına, okuluna ve evin işlerine yettirebiliyoruz.”*

Bu ve buna benzer birçok örnekte kadınların sorumluluklarının günden güne arttığı kendi öz bakımlarını bile yapamayacak duruma geldikleri görülmektedir. Sadece sağlık için bile gereken enerji ve ekonomik kaynağa ulaşmakta, temel ihtiyaçları karşılamakta en çok zorlanan kesim kadınlardır. Yaşanan sağlık sorunlarının birçoğu, fiili kürtaj yasağının getirmiş olduğu problemler, bebek ölümleri, doğum öncesi ve sonrası yaşanan rahatsızlıklar tüm bunlar temelde eksik olan bilgi eksikliği ve sağlık hizmetlerine ulaşmakta kadınların erkeklere göre daha geri plana itildiğini göstermektedir.

Projede belirttiğimiz toplamda 50 kadın ile yüz yüze gerçekleştirdiğimiz bu eğitimlerde her 5 kadından 1'i üreme ve cinsel sağlık konularındaki yanlış bilgi

ve yönlendirmeler ile nasıl sağlık sorunu yaşadıklarını dile getirdiler. Bununla ilgili aldığımız geri dönüşlerde kadınların herhangi bir sağlık kurumuna gittiklerinde kadın sağlığı alanında verilen hizmetin ve bilginin birçok kadını mağdur edecek şekilde ilerlediğini ve yetersiz kaldığını gözlemledik. Aynı zamanda ekonomik yetersizlik karşısında sağlık hizmetine erişimin birçok kadın için lüks haline geldiğini ve bunun için zaman ve maliyetten kaçındıklarını açıkça belirtmektedirler.

Gerçekleştirdiğimiz saha çalışmalarında ve toplantılarda var olan imkanların yetersiz kaldığını ve bu imkanları kullanabilmek için bile gerekli zaman ve ekonomik yeterliliğin sağlanması gerektiğini kadınların dile getirdiği sorunlardan yola çıkarak görebilmekteyiz. Bu yüzden çalıştığımız alanda başvuru alırken, yönlendirme yaparken hukuki, sosyal ve psikolojik her alanda yaptığımız yönlendirmelerin ve şiddetin her türünün tanımlanmasında konunun hassasiyetini bilerek danışan almaya ve gerekli mercilere yönlendirirken bu bilinçle hareket etmeye özen gösterdik.

Çalıştığımız alanda yaptığımız her faaliyetin ve yürüttüğümüz savunuculuğun yaşamın her alanına hitap ettiğini bilerek kadın, çocuk ve LGBTİ+'lara yönelik eşitsizliğin ve ayrımcılığın her yerde olduğunu bir kez daha görmememizi sağladı. Bununla birlikte aile kavramının kutsallığı ile çevrelenen ve dokunulmazlığı ilan edilen her evin içerisinde duvarlar ardındaki kadınların yaşadığı şiddetin sadece kadından kaynaklıymış gibi yansıtıldığı o gizli hegemonik erkeklik rolleri bir kez daha kadınların deneyim paylaşımları ile açıkça ortaya çıkmıştır.

Yerel kültürün kırılmaz olan birçok algısının hem toplum olarak kırılması hem de kadın mücadelesinde öznenin sadece kadınlar olduğu bir alanda faaliyet yürütülmesi kadınlarla etkileşim kurulmasında büyük bir fark yarattı. Sadece bu proje ile bir yıldır yaptığımız toplantılar sayesinde kadınların kendilerinde ve yaşamlarında fark ettikleri olumsuzluklarla mücadele edecek ve bunu değiştirecek düzeyde adım atmaları önemli bir kazanımdı.

Evliliğin sadece cinsel ihtiyaçların karşılandığı ve bunun toplum tarafından makul görüldüğü için kadının üstüne düşen bir sorumlulukmuş gibi görüldüğü, evlilik içi cinsel şiddetin ne kadar sık yaşandığı ve dile getirilmesinde tanımlanmasında birçok kadının kendisini ne kadar baskı altında hissettiği gerçeği her deneyim paylaşımında karşımıza çıktı. Rıza ve rıza inşası kavramlarından toplantılarda bahsettiğimizde kadınlar rızalarının partnerleri,

eşleri tarafından inşa edildiğini fark ettiklerini dile getirdiler. Kadınlara bedenleri üzerinden yapılan bu manipülasyonun psikolojik düzeyinin ağırlığı ile toplantılarda yüzleşmek hem toplantılara katılan kadınlar hem de bizler için zaman zaman zor oldu. Buradan edindiğimiz en önemli şey aslında kadınlar olarak yaşadıklarımızın ortaklaştığı birçok noktada profesyonel destek alınarak ve daha ileri düzeyde travmatik durumlarla karşılaşacağımız gerçeğini bilerek bir süpervizör ile çalışmamız gerektiğini gösterdi.

Mahallerde kadınlarla toplantılarımızı gerçekleştirirken planladığımız kadın sayısına ulaşmakta zorluk çektik. Çünkü kadınlar ev işleri ve çocuk bakımı ile uğraşmaktan toplantılara katılmayacaklarını belirttiler. Geriye yönelik olarak düşündüğümüzde projemizi mahallelerdeki kadınlar ile gerçekleştirmeyi hedefledik ancak genç kadınların da katılım sağladığı bazı toplantılarda gözlemlediğimiz kadarıyla belli bir sınırlamaya gitmeye gerek olmadığını tespit ettik. Genç kadınların katılımının ve belli yaş grubunun katılımına göre daha fazla ve kolay olacağını düşünüyoruz.

Toplantılarımızda planladığımız kadın sayısına ulaşamamış olsak da mahalledeki kadınlarla verimli toplantılar gerçekleştirdik. Özellikle toplantılara katılan kadınların farkındalık açısından kendilerinde gözlemledikleri değişimler önemliydi. Çalıştığımız alanın kitle üzerinde bir bilinçlenme ve farkındalık yaratma çabası pek çok açıdan önemli bir geri dönüş sağladı. Eğitimlerin her kurumda verilmesi ve aslında ergenlik döneminden gençlik dönemine kadar her bireyin sadece bu eğitimler konusunda bile ne kadar doğru ve anlaşılır bilgiye ihtiyaç olduğunu görmüş olduk.

Proje tamamlanmış olsa dahi cinsel sağlık ve üreme sağlığı ile ilgili bilgilendirme yapmayı sürdüreceğiz ve bu konuda devamlılığın sağlanması için yaptığımız saha çalışmaları ve hane ziyaretlerinde konunun önemine dair aktarım yapmaya devam edeceğiz. Kadınların sağlık hizmetlerine erişimi noktasında hizmet kalitesinin ve ihtiyacın karşılanması yönündeki taleplerini dile getirerek ve bunun savunuculuğunu yapacağız.